

מסורת הש"ס

(א) אֲבוֹת פ"ב מ"ב, ט] ע'
 מוֹס' שָׁנָה נה, ד' קָרָא;
 י"א אָבִי יִשְׂרָאֵל אֵל פּוֹרֵעַ
 מִתּוֹמֵי מַעַט מַעַט י"ו
 (ד) בְּשִׁאלֹתַי פ' שִׁאֵל אֵלֶיךָ
 סוֹקֵא דְבִישָׁא בְּרַחֲמֵי יו"א
 (ה) בְּרִיתוֹת לֵב, א' כה, נה;
 (ו) בְּרִיתוֹת י"ו, ע"ש, ח' קָרָא
 (ז, א) ט' כָּבֹד' אֲמוּנוֹת
 הַעוֹלָם, ח' דְּבָרִים לֵא
 (ז) שֵׁשׁ עֶשְׂרִי וְעֵין שְׁבַע
 נה, א) וְעֵין מוֹס' שָׁנָה נה.
 ד' קָרָא, ח' וְעֵין ע'
 מוֹסָפֹת שָׁנָה נה, ד' ע'
 וְעֵין א'

**הגהות מהר"ב
רנשבורג**

א] אחת מחמש ריבוא
ושלש אלפים ושמונה. נ"ב
בברכות דף ז ע"א איתא
ושמונת אלפים ושמונה
מאות ושמונים ושמונה
בשעה:

לעזי רש"י

ביקידור"א. ניקור, דקירה.

מוסף רש"י

סָגַן. שֵׁן, לומר שאף
 לִיבִי (אבות פ"ד, ד').
 בשבועה של מלכות.
 כמו שאלה (ירמיה כט)
 ודרשו כל עַל שני שָׁרִי
 גלגלי חלום שני, אֶשְׁלֵי
 נאומות העולם, כֵּן מֵעַי
 שאין נורדים תלמיד ונודות
 בשלש, וכן שָׁרִי וְשָׁרִי
 בשנים פרים שָׁרִי וְשָׁרִי
 מֵאִסֵּף בָּהֶם לֵן שָׁרִי
 אומות (שם), חֲסִים
 בלעז. כל אֵל וְאֵל
 מִיָּדוּ (שם), כֵּן וְשָׁרִי
 מִכֻּבֵּשׁ. שָׁרִי נִעְלָמוּ
 ונכחדו נִפְרַע מִן
 הַמִּדְּבָרִים (שם), חֲסִים
 לִי שִׁכְבָּר נִשְׁבַּעְתִּי.
 מופק על שָׁרִי, חֲסִים
 לִי כֵל הַרְעָה, שָׁרִי
 הכס הוא לֵן אֵל
 לִשְׁכֹּר חֲסִים נִשְׁבַּעְתִּי
 השטות, שָׁרִי מִיָּדוּ
 הַמִּדְּבָרִים, מִי יִנְגֹּן מִיָּדוּ
 שֶׁנִּכְרַח לִי שָׁרִי הַשְׁטוּת
 שֶׁמִּי חֲסִים וְשָׁרִי
 אֵל מִקְדָּשִׁי.
 שָׁרִי, חֲסִים מִקְדָּשִׁי
 וְחֲסִים מִן הַיָּדוּ (שבת נה).
 אֵל וְשָׁרִי כֵל בִּי.
 הָאֵל וְשָׁרִי (שם), וְשָׁרִי
 עֵינֵי רַע. דִּמְכִּים לֵן
 מִקָּדֵשׁ מִיָּדוּ חֲסִים
 נִלְרָמוּ (שם).

רבינו חננאל

ורשעים ודונין בה שנאמר
כי הנה היום בא בוער
כתנור והיו כל זדים וגו'
לא שורש בעולם הזה ולא
ענף לעולם הבא וצדיקים
מתרפאים בלשון דכתיב
והיחה לכם יראי שמי
שמש צדקה ומרפא
בכנפיה וגו' ולא עוד אלא
שמתעוררין בה שנאמר
ויצאתם ופשתם כעגלי
מרקס ומעשה אדם כדני

היום הבא. השמש הבאה דרכמה דוכתני קריני לשמשא יומא: ויאמס
ופשס. סיפא דזרחתא לכס הוא. ופשס לשון שומן וריציו ועוצי כמו
(תרגום בראשית א) פשו וסגו וכמו (איוב ג) ולא ידע צפס מאד: לא
מלאנוהו שיהא שגיא כה צעם הדין. אם ישגיא כחו יתחייבו כולם

כלִּיָּהּ: ר' אֶחָא בַר חִינְיָא אָמַר
פְּרִוּוּיָא בִּישְׁרָאֵל. וְהִ"ק אַע"פ שְׁצַעַל
חִימָה אֵלֵי חִימָה אִין לִי כְּכַר נִשְׁצַעְמִי
מִקְאָף עֲלִיךְ: מִי יִסְגִּי. סִיפֵא דְהֵאֵי
קִרָא הוּא: שְׁמִיר וְשִׁים. לָשׁוֹן אֶרֶץ
גִּזְרִיָּה וְחוּרְבָן וְדוּגְמָתוֹ (אִיכָּה ג) הִשְׁתָּא
וְהִשְׁצַר: וְהִיָּינוּ דְרַבִּי אֶלְנָסְפַּנְדְּרִי.
אֲדַלְעִילִי! קֵאֵל דְּאִין הִקְצִ"ה בִּזְאָ בְּטִרְוּיָא
עִם בְּרִיּוּתֵי: בְּנִיגִי שְׁלֵן. בְּסַפֵּר
זְכֹרֹן מַעֲשֵׂיהֶּם: וְאֵם לֹאֹ אֲשַׁמִּידֵם.
וּבְדִין אֶפְקֹד עֲלֵיהֶם וְלֹא בְּחַמְלָה כִּי
אֵם בְּדִקְדוּק כְּדִלְמַרְיִן לְעִיל [ג]. מִקְדִּיר
עֲלֵיהֶם חֲמָה מִנְּתַקָּה אֲוִלִי יִצְעֵטוּ:
וְהִיָּינוּ נָמִי דְאָמַר רַבָּא: שְׁהִקְצִ"ה דֵּן
עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים? בְּדִקְדוּק: עוֹה עוֹה
עוֹה אֲשִׁימָנָה. עֵייוֹ עֵיטוֹת וְלַעוֹה
אֲשִׁימָנָה וְכֵן תִּרְגַּם יוֹנָתָן חוֹזִיבֵי־חַוִּן
בְּחוֹזִיבֵיהוֹן אֲתַפְרַע מִיָּהוּן: כְּפִיד. נִיקּוֹר
בִּיקְדוּרָא בְּלַע"ז שְׁמַנְקִרִין מַעֲט מַעֲט.

וכן נפרע מהן מעט מעט בהסתר
 פנים בזה"ל לחלו"ל לפדותם מעונותיהן
 כדי שיזכו לעוה"ב: להם שוע. אני
 נותן להם פדיון כמו (שמות יד) ויושע
 ופרק וכמו (ד"ק 97 ב'). יאזע הבן
 פדיון: והיינו ב"ר אבא. אפרם
 לישראל בממונם והיינו כפיד של
 תרגומין פורעין מעט מעט ומוגשין
 גדלקה: ידעמי. אהבתי כמו (תהלים
 א) יודע ה' דרך לדיקים וכמו (שמות
 לב) ואדעך צדק: מאן דמיס ליה
 סיסא: זעם: דרמיה דמיס ליה.
 מעלה על אהבו. והנס זועפס
 (בראשית מ) מתרגמינן נסיסין. לשון
 אחר סוסיא סוס שעסקו רע את
 אהבו מעלין עליו כדי שימות: נפרע
 ממנו מעט מעט. כן ישראל נפרע
 מהן הקב"ה את כל עונותיהן צוה"ל
 כדי שיזכו ליום הדין ועובדי כוכבים
 אינו נפרע מהן כלל כדי לטרוח מן
 העוה"ב. ופקידה משמע מעט מעט
 כלס שפוקד את חבירו לפרקים:
 ממקדשי סהלו. גבי ס ארבעה
 משמחים שצלו להשחית את ירושלים
 כתיב ביחזקאל: וזעם כלל יוס.
 ואפילו הכי קיימין וכתיב מי יעמוד:
 ביחזי. מי יעמוד: צללו. אף
 על גב דכלל יוס וזעם מתקיימין:

את אמר להו אמשול לכם משל למה"ד לאדם שנושה מעט מעט שונאו נפרע ממנו בבת אחת א"ר אבא הוה להמית צדיק עם רשע אמר אברהם לפני הק צדיק עם רשע ולא והכתיב ¹⁵והכרתיו ממך צדיק ור ¹⁶וממקדשי תחלו ¹⁷ותני רב יוסף אל תקרי ממקדש מאל"ף ועד תי"ו התם נמי כיון שהיה בידם למד פפא רמי כתיב ¹⁷אל זועם בכל יום וכתיב ¹⁸לפני ¹⁹ת"ר אל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע וארבעים ושמונה בשעה זו היא רגע ואין כל בריה י

יול מחברו בולע את חברו אף בני אדם הגדול בולע את הקטן והיינו דתנן ר' חנינא נחשן נארי ככה בשעת מלחמה עובדי כוכבים. ודנתיב חמא לי כי בישראל הוא דנתיבן דמנעשין אם יש להם בו זכות אניחם ואם לאו אשימם: ואני דסרתי חוקתי וזרעתי ששתי (ואת) כדברו הוא להמתין גזירם עד שיש בצדיק זמון והכרחי מן צדיק וזמון צדקו הוה (ואת) צדיקים שאינם צדיקים: ת"ר ואנו בכל יום וכמה נצטור

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

ד.

תורה אור

1. י הנה היום בא בער
 תהנו ורדו קל בן זרים לבן
 עשה רשעה קל ולזלט
 אתם היום הבא אומר י
 בצקות אשר לו יעוב
 לדם שרש וקנה
 מלאכי ג יט
 2. ורחוקה לבן יראי שמא
 שמש צדקה ורעמי
 בכניה ויראנים ופשתם
 כעגלי מרבה
 מלאכי ג כ
 3. שדי אל מץאנה
 שניא כח ומשפט ורב
 צדקה אל יענה
 איוב לו כג
 4. גדול אדונינו רב כח
 לתבונתו אין מספר:
 תהלים קמו ה
 5. ימיה י נאדיר כבח
 ימיה י תרעץ איוב:
 שמוט לו י
 6. חמה אל פי מי ויטני
 שמש שית בלחמה
 אפשהה בה אציתנה
 ישעיהו כו ד
 7. אל קנא ונקם י נקם
 י ובעל נקם י נקם
 לצרו ונטור הוא
 מנוס ב ה
 8. ויהי בזה ההוא
 אבקש להשמיד את כל
 הגוים הבאים על
 ירשלים: ויהי כ ט
 9. אך אל בעי ישלח יד
 אם פידו לזן שוע:
 איוב לו כ ד
 10. ענה ענה ענה
 אשימה אם זאת אל
 דנה עב אם אשר לו
 המשפט נתתה:
 יחזקאל כא כ
 11. אוי לזם בן בדר
 ממני שד לזם בן פשע
 י ואנכי אפרס וחקמה
 דברו עני כובים:
 הושע י ג
 12. ואני יסרתי ידעתי
 וידעתם ואלי יחשבו
 רע:
 הושע יו ג
 13. רק אתםב ידעתי
 מכל משפחות האדמה
 על כן אפקד עליכם את
 כל עונותיכם:
 עמוס ג ב
 14. חללה קל מעשות
 ברהו חללה למיתת יד
 עם רשע ויהי כבדיו
 כרשע חללה קל השפט
 כל הארץ לא יחלה
 משפט:
 בראשית יח כה
 15. ואמרת לאדמות
 ישראל בה אומר י הני
 אלתי וידעתי מרוב
 מתערי ויראנים חזק
 צדק ורשע:
 יחזקאל כא ח
 16. וכן חבור ובתולה
 וטעו ונשע חבור
 למשחתותיו על כל אשר
 אשר עליו הוה אל תגשו
 ממוקשי תחלו ויחלו
 באנשים הזקנים אשר
 לפני הבית:
 יחזקאל ט ו
 17. אלהים שופט צדק
 ואל זעם בכל יום:
 תהלים יב
 18. לפני זעמו מי יעמוד
 ומי יקום כחרון אפ
 ויהי נתקה כחש
 יהדעתם תלצו ממנו:
 נחום א ו

חִימָה אִין יֵי שְׁבֵר נִשְׁבַּעְתִּי. וְאִין לְהִקְשׁוֹת מִפְּקֵד ד' נִדְרִים (נִדְרִים זֵב). לְמוֹכַח דְּמִשָּׁה הִרְגוּ לְחִימָה לְדִיכָא לְשִׁנְיִי תִרִי חִימָה הוּא כְּדִמְשִׁי נִמִּי הֵסֵם ^ז: וְהָיִינוּ ד' אֲבָסֵם נִדְרִי. פ"ה דְּקָאִי אֵהִיָּא דְקִאֲמִרִין לְעִיל דְּלִין הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זֵב צִטְרוּנִי עֵס

זריותו ולא נהירא פירושו דהא
 איפסיק ליה טעמא ונראה לר"ת דקאי
 אהא דמליק כאן בישראל כאן בעובדי
 כוכבים וקאמרין דבעל חימה קאי
 אעובדי כוכבים והיינו דרבי אלכסנדר
 דקאמרי ב"רס הווא אדקיש שטס לא
 ימלא להם זכות שמדס והיינו נמי
 דרבי דאמר שיש חילוק בין ישראל
 לעובדי כוכבים: **בניינא** ש"הם.
 פירוש צממשה שלהם מה נורא
 מעשיך (תהלים טו) מתרגמינן מה
 דחילין אינון מניינא דליך:
שהיה בידם רמחות. והא דלמרי'
 צוקף חוקת הבתים (י"ב דף
 ט:) מוטב שהיו שוגגין ולא היו מודיין
 היינו בדבר שידוע שלא יקבלו אם נמחו (ט:)
 ויודע

בר פפא רמי כתיב³ שדי לא מצאנוהו שגיא כח
ב כח וכתוב⁵ מינך ה' נאדרי בכח לא קשיא כאן
ת מלחמה רבי חמא בר' חנינא רמי כתיב⁶ חימה
ובעל חימה לא קשיא⁷ כאן בישראל כאן בעובדי
פפא אמר חימה אין לי שכבר נשבעתי מי יתנני
יוד ושית וגו' והיינו דאמר רבי אלכסנדר מצי דכתיב
ש להשמיד את כל הגוים אבקש ממי אמר הקב"ה
יש להם זכות אפדם ואם לאו אשמידם והיינו דאמר
א בעי ישלח יד אם בפידו להן שוע אמר להן הקב"ה
ישראל אין אני הן אותם כעובדי כוכבים דכתיב¹⁰ עוה
⁹ אלא אני נפרע מהן כפיד של תרנגולת דבר אחר
מצוה לפני כי אם מעט כפיד של תרנגולין שמנקרין
שבון גדול [שנאמר אם בפידו] להן שוע [דבר אחר]
אני מושיע אותם והיינו דאמר ר' אבא מצי דכתיב
רו עלי כובים אני אמרתי אפדם בממונם בעוה"ז כדי
מה דברו עלי כובים והיינו דאמר רב פפי משמיה
י סרתי חזקתי וזועותם ואלו יחשבו רע אמר הקב"ה
ורין בעולם הזה כדי שיחזקו וזועותם לעוה"ב ואלו
ר' אבהו למיני ברב ספרא דאדם גדול הוא שבין
גין יומא חד אשכחיהו אמרו ליה כתיב¹³ רק אתכם
אדמה על כן אפקוד עליכם את כל עונותיכם מאן
חמייה מסיק ליה אישתיק ולא אמר להו ולא מידי
ריה וקא מצערו ליה אתא רבי אבהו אשכחיהו
תו ליה אמרו ליה ולא אמרת לן דאדם גדול הוא
ירושא דהאי פסוקא] אמר להו אימר דאמרי לבו
לבו אמרו ליה מ"ש אתון דידעיתון אמר להו אנן
אנפשין ומעיין אינהו לא מעיין אמרו ליה לימא לן
שני בנ"א אחד אוהבו ואחד שונאו אוהבו נפרע ממנו
בר כהנא מאי דכתיב¹⁴ חלילה לך מעשות כדבר
ה רבש"ע¹⁵ חולין הוא מעשות כדבר הזה להמית
ע בצדיק שאינו גמור אבל בצדיק גמור לא והכתיב
אלא ממקודשי אלו בני אדם שקיימו את התורה
ת ולא מיחוהו להו כצדיקים שאינן גמורים רב
עמו מי יעמוד לא קשיא כאן ביחיד כאן בצבור
אחת מחמש ריבוא ושלשת אלפים ושמונה מאות
לה לכין אותה רגע חוץ מכלעם הרשע דכתיב ביה

ים אומר הוי מחפלי בשלומה של מלכות שלמלא מורא איש את [רעהו] חיים בלע :
 ל קא נוקם ה' נוקם ה' ובעל חמה בעובדי כוכבים: והיה ביום ההוא אבקש להשמיד
 לילי יחשבו ער אני אמרתי אסרם בעה"ז כדי יסחוקו ויעזובתן לעתיד לבא ואלי יחש
 ונאני גמור. והדחיתם ומקדשתי וחלתי וברך יוסף מקדשתי אלו בם אדם שקיימו חרצ
 שגגו ערוא חלל מן ה' ריבוא ורשת אלפים ותתח"ח בשעה אחת וזה

ואין כל בריה יכולה
להיות כולה אפ"ה כיון שהיה
עליו רע כלומר מתרעמין עלי
את כל הגוים אבקש בגנוני
ואין דכתיב שדי לא מצאנוהו